

IRMGARD KEUN • **Yalancı İpek Kız**

Das kunstseidene Madchen

© 2004 Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin

© 1979 Claassen Verlag

Bu kitabın yayın hakları ONK Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2606 • Dünya Edebiyatı 244

ISBN-13: 978-975-05-2406-6

© 2018 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1. BASKI 2018, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Deniz Cankoçak, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Ernst Ludwig Kirchner, “Gerda’nın Portresi”, 1914

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Melis Oflas

BASKI Usta Ofset Ambalaj ve Matbaacılık · SERTİFİKA NO. 36070

Maltepe Mahallesi, Davuşpaşa Caddesi, Güven İş Merkezi, No: 83,
B Blok, 2. Kat 382-383, Zeytinburnu 34010 İstanbul, Tel: 212.565 44 32

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

IRMGARD KEUN

Yalancı İpek Kız

Das kunstseidene Mädchen

ÇEVİRİ VE ÖNSÖZ

Nilay Kaya

IRMGARD KEUN 6 Şubat 1905'te günümüzde Berlin'e katılmış olan Charlottenburg kasabasında dünyaya geldi. Babası bir petrol şirketinde satıcı, annesi ev hanımıydı. 1913 yılında aile Köln'e taşındı. Keun, burada Mädchen-lyzeum Teschner isimli bir okula girdi. 1921 yılında ticaret okuluna başladı; stenografi ve daktilo dersleri aldı. Sekreter olarak çalışmaya başladığı sırada Köln'de oyunculuk derslerine gitti. Greifswald ve Hamburg kentlerinde sahneye çıksa da 1929 yılında oyuncululuğu tamamen bıraktı ve Alfred Döblin'in tavsiyesiyle yazarlığa başladı. İlk romanı *Gilgi, eine von uns* (Gilgi: Bizden Biri, 1931) büyük beğeni topladı. İkinci kitabı *Yalancı İpek Kız* da (1932) yayımlanır yayımlanmaz çok satan bir roman oldu. Keun aynı yıl yazar ve yönetmen Johannes Tralow'la evlendi. 1933 yılında Keun'un eserleri Almanya'da yasaklandı: Kitaplarının tüm kopyaları toplatıldı ve mevcut baskılar yakıldı. Nazi rejimine uyum sağlayan kocasından uzaklaşan Keun, alkolizmini tedavi etmesi için gittiği Arnold Strauss adlı Berlinli bir Yahudi doktora aşık oldu. 1936'da "Zencilerin ve Yahudilerin peşinden git," diyen kocasını terk ederek Belçika'ya gitti, burada iki yıl boyunca Avusturyalı romancı Joseph Roth ile birliktelik yaşadı. 1937'de Tralow'dan ayrıldı. Strauss ile ilişkisi devam ediyordu; New York'a kaçan Strauss'u ziyaret etti. Burada iki ay geçirdikten sonra Avrupa'ya, 1940'ta da Köln'e döndü ve Charlotte Tralow ismiyle yaşadı. Savaş yıllarını burada, intihar ettiğine dair yalan haberlerin de yardımıyla, gözlerden uzak geçirdi. 1950'de yayımlanan romanı *Ferdinand, der Mann mit dem freundlichen Herzen* (Ferdinand, Müşfik Yürekli Adam) ilgi görmedi. Keun, savaştan sonraki yıllarını alkolizmin pençesinde, yoksulluk içinde geçirdi. *Scherzartikel* (Şaka Konusu, 1951), *Wenn wir alle gut wären* (Hepimiz İyiyken, 1954) ve son romanı olacak *Blühende Neurosen* (Çiçekli Nevroz, 1962) belirdikleri gibi kayboldular. Keun, 1966'dan 1972'ye kadar Bonn Devlet Hastanesi'nin psikiyatri kliniğinde tedavi gördü. 1977'de *Stern* dergisinde yayımlanan bir makaleyle romanları tekrar keşfedildi ve yeni baskıları Keun'un para durumunu düzeltmesine yardımcı oldu. 1982 yılında akciğer kanserinden hayata gözlerini yumdu.

ÖNSÖZ

NILAY KAYA

Irmgard Keun hayatının altı yılını Bonn'da bir psikiyatri kliniğinde geçirdi. 1972'de klinikten ayrıldıktan sonra Köln'de küçük bir stüdyo dairede yoksul bir hayat sürmeye başladı. Weimar Cumhuriyeti'nin çoksatan kitaplarının radikal feminist yazarı çoktan unutulmuştu. Nazi rejimine pırl pırl bir zekâ ve mizahla karşı duran kitapları ve ölüme meydan okuyan politik cesareti de unutulmuştu. Edebiyat alanındaki başarıları, erkek egemen bir edebiyat dünyasının ve Joseph Roth, Alfred Döblin gibi isimlerle yakınlığının gölgesinde kalıyordu. Hayatının ancak son yıllarında, 1982 yılında ölmenden önce, *Stern* dergisinde çıkan bir makalenin ardından Almanya, ülkesinin 20. yüzyılda çıkardığı en stilize ve çığır açan yazarlarından birinin hakiki edebi değerinin farkına vardı.

1905'te Berlin'de doğan Irmgard Keun sekiz yaşındayken ailesiyle Köln'e taşındı. Monarşi, Birinci Dünya Savaşı ve Weimar Dönemi'nin ilk yıllarını orta sınıfın görece konformizmi içinde geçirdi. Liseyi bitirdikten sonra bir meslek edinmesi amacıyla ailesinin teşvikiyle daktilo ve stenografi eğitimi aldı. Ardından tiyatro kariyerinin peşinden giderek Köln'de bir oyunculuk okuluna girdi. 1925-1927 yılları arasında bu okula devam eden Keun, 1929 yılına ge-

lindiğinde oyunculuktan ve bir taşra olarak gördüğü Köln'den sı-
kıldığını anlamıştı. Yazmaya başladı ve Berlin'e taşındı. 1932'de,
26 yaşındayken ilk romanı *Gilgi - eine von uns* (Gilgi, İçimizden Bi-
ri) ve *Daskunstseidene Mädchen* (Yalancı İpek Kız) ile edebiyat
dünyasında sükse yaratmıştı bile. *Gilgi* başrolünde *Metropolis* yıl-
dızı Brigitte Helm'in oynadığı aynı isimli filmle sinemaya uyarlandı,
yedi dile çevrildi ve sosyal demokratların dergisi *Vorwärts*'de tefri-
ka edildi. Alfred Döblin onu Alman edebiyatının en başarılı kadın
yazarlarından biri olarak ilan ediyor, Kurt Tucholsky "Yaşasın!" ni-
dalarıyla yeni bir yeteneğin ortaya çıkışını kutluyordu.

1918'de Weimar Cumhuriyeti Alman tarihinde ilk kez, oy hakkı
da dahil olmak üzere kadınlara eşitlikçi haklar tanımıştı. Çok sayı-
da kadın yeni ve özgür bir görünüm için saçlarını kısa kestirmekle
kalmamış, kamusal alandaki yerini yeniden düzenlemek için hare-
kete geçmiş, aktif siyaset içinde de rol almaya başlamıştı. 1860'lar-
den beri gelişmekte olan bu "Yeni Kadın Hareketi" artık kadınla-
rın siyasi, toplumsal ve kültürel düzlemde daha özgür ve yenilikçi
olmasına imkân veriyordu. Keun'un bu atmosferin içinden yazdı-
ğı romanları geleneksel cinsiyet rollerini alaşağı eden, ataerkil dü-
zeni eleştiren, aşka ve hayata karşı daha modern ve "metropol-
lü" tutumlar sergileyen, umut ve umutsuzluk arasında gidip ge-
len, alt sınıftan genç kadınları resmediyordu. Öte yandan, ülkenin
istikrarlı ekonomik büyümesine, toplumsal özgürlüklerin genişle-
mesine, özellikle sanat alanındaki deneysel ve yaratıcı gelişmelere
sahne olan Altın Yirmiler dönemi hızla bir mit halini alacak, Wei-
mar Cumhuriyeti keskin bir siyasi dönüşümden geçerek Adolf Hit-
ler liderliğindeki Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin tutumu nenedi-
yle etnik ayrımcılık, insan hakları ihlalleri ve suçlarıyla çalkalanacak-
tı. Yeni ulaşım imkânları sunan ilk tramvaylarıyla, Avrupa'da açı-
lan ilk alışveriş merkezleri, lüks otelleri, pasajları, tüm dünyadan
gelen avangard sanatçıların buluştuğu kafeleri, Alman sineması-
nın, tiyatrosunun ve kabare kültürünün bir yıldız gibi parladığı, cin-
sel kimliklerin kulüplerde özgürce varlık gösterdiği altkültürü, en

önemlisi de etnik çeşitliliğiyle Berlin, 20. yüzyıl başı metropol olgusunun en dikkat çekici örneklerinden biriydi. Ne var ki yaklaşık on yıl içinde söz konusu kabareler, kafe ve kulüpler Nasyonal Parti'nin teşkilat binalarına dönüşecekti.

Bu gelişmelere paralel olarak, Keun'un romanları kısa zamanda çoksatanlar arasına girseler de başarıları kısa sürdü: Naziler tarafından "nasyonal sosyalist Alman halkının ruhuna karşı", "dejenere" ve "asfalt edebiyatı" olarak etiketlenerek sansüre uğradı, sokaklarda yakılan kitaplar arasında yerini aldı. Nazi sempatzanı eşi Johannes Tralow ile evliliği sona eren Keun pek çok çağdaşının aksine ülkeden hemen kaçmadı. Bunun yerine, gelir kaybı gereğiyle Nazilere dava açarak direnmeyi denedi. Gestapo tarafından sorgulanmasının ardından 1936'da Belçika'ya iltica etmek zorunda kalarak, Stefan Zweig, Ernst Weiss, Heinrich Mann gibi sürgündeki diğer Alman yazarların arasına katıldı. Sürgün yıllarını Fransa, Polonya, İsviçre ve Amerika Birleşik Devletleri gibi çeşitli ülkelerde geçirdi, bu arada yazar Joseph Roth ile birliktelik yaşadı. 1940 yılında *British Daily Telegraph*'ta Hollanda'nın ele geçirilmesi üzerine, Amsterdam'da intihar ettiği haberinin yayınlanmasını sağladı. Bu haber sayesinde Nazi Almanyası'na kaçak olarak girebildi ve ikinci ismi ile boşandığı kocasının soyadını birleştirdiği Charlotte Tralow adıyla, sahte bir kimlikle yaşamını sürdürmeye başladı. Bu yıllarda yazdığı *Nach Mitternacht* (Geceyarısından Sonra, 1937), *Kind Aller Länder* (Bütün Ülkelerin Çocuğu, 1938) ve son romanı *Ferdinand der Mann mit dem freundlichen Herzen* (Ferdinand, Müşfik Yürekli Adam, 1950) Nazi Almanyası'nın gündelik yaşamda yarattığı korku atmosferini, yol açtığı sürgünlük deneyimini ve elbette savaşın doğasını konu eder.

Sadece ilk baskısı 50 bin kopya satan *Yalancı İpek Kız*, Weimar döneminin "Yeni Kadın" deneyimini temsil eden on sekiz yaşındaki Doris'in hikâyesini bizlere aktarır. Söz konusu yeni kadınlık deneyimi feminizm, Amerikanlaşma, dönemin popüler eğlence türleri; moda ve neon ışıklı reklam panolarıyla yerini sağlamlaştıran

tüketim toplumunun sarmalında cereyan eder. Sokakta artık sadece fahişe olan kadınlar yoktur; genç, bekar, çoğunluğu beyaz yakalı işçi olarak çalışan, ekonomik ve cinsel özgürlüğünü kendi elinde tutan kadınlar vardır. Taşradan büyükşehir Berlin'e firar eden Doris, kendisini *Ella Cinders* (1926) filminde işçi kızyken yıldız haline gelen bir karakteri oynayan Colleen Moore ile özdeşleştirerek, parası, eğitimi, referansı olmadan, biricik kürk mantosu ve yalancı ipekten elbiseleriyle sağladığı dış görünümü ve cinselliğiyle zenginliğin, başarının peşinde koşar. "Düzgün" kadınlara atfedilen sadakat, dürüstlük, ahlâk ve annelik gibi değerleri sorgular. Dönemin popüler kadın romanlarının bir kısmı sonunda gözüpek maceralarının cezasını çeken kadınların yer aldığı, ahlâki kıssadan hiselerle sona ererken, Doris yaşadığı her musibeti, kimliğini, cinsel hazzı ve özgürlüğü sahiplenen bir yapıdadır.

Yalancı İpek Kız, gösteri dünyasına doğrudan referansları, giyim ve kozmetik markalarının, dönemin şarkılarının, filmlerinin sıklıkla belirtilmesi ve böyle bir kurgu içinde genç bir kadının gönül maceraları olarak algılanması nedeniyle zaman zaman bazı eleştirmenler tarafından "popüler kadın edebiyatı" ve bir "romance" olarak nitelendirilmiştir. 2011 yılında yapılan İngilizce baskıda kitap, Weimar Dönemi'nin *Bridget Jones'u* olarak tanıtılmış, *Gentlemen Prefer Blondes*, *Sex and the City* gibi çeşitli dönemlere ait popüler kültürün Külkedisi varyasyonlarıyla birlikte anılmıştır. Halbuki başarı ve başarısızlık kavramlarının epey gri bir alanda kendini gösterdiği açık uçlu sonu dahi tek başına, romanın aslında söz konusu popüler peri masallarını alaşağı ettiğinin bir göstergesidir. Yanı sıra bu yaklaşım, romanın farklı katmanlarının ve renklerinin gözden kaçmasına neden olur.

Neyse ki romanı bu farklı katmanları yakalayarak ele alan eleştirmenler de olmuştur. Pikaresk roman, büyüme romanı, duygusal eğitim, kurmaca günlük, metropol, siyasi ve toplumsal arka plan, Alman yeni nesnelciliği, anlatıcı meselesi *Yalancı İpek Kız* üzerine yapılan incelemelerin odak noktalarından bazılarıdır. Özellikle ro-

manın 20. yüzyıl başında gelişen modernist yazın tekniklerini çeşitlendiriyor olması, yenilikçi yapısıyla dikkat çekicidir. 19. yüzyılın her şeye muktedir tanrı anlatıcısının 20. yüzyılda giderek yerini teslim ettiği öznel ben-anlatıcı, burada bir günlük formunda karşımıza çıkar. Doris'in sınırlı dünya görüşü, çocukluk-ergenlik-yetişkinlik arasında gidip gelen ruh hali ve yansıdığı dil, buradaki ben-anlatıcının kendine has özellikleridir. Doris, *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ın Holden Caulfield'ını hatırlatır bir naiflikle, bir yandan dış dünyayı sahtelikle suçlarken, büyümeye özenmenin ve içinde bulunduğu toplumsal düzene dahil olmaya çalışmanın sonucu olan sahte yetişkin bir dille konuşur. Sonradan öğrendiği "şık" kelimelerin toplumsal itibar açısından önemini ve sahteliğini aynı anda kavramakla birlikte, kendi dili de giydiği sahte ipekler gibi zaman zaman sahtedir. Bu çelişkinin kendisi dili traji-komikleştirir. Doris'in kendisiyle dalga geçişi, zihinsel haritasının ve içinde yaşadığı dünyanın klişeleriyle dilini kurgulayışı, kendine özgü gerçeküstü benzetmeleri, "Ben bir filmim, haftalık gösterimim, dedektif romanıyım, kalbim bir gramofon" türünde deyişleri anlatı dilini çekici kılar. Öte yandan Doris, dokuz-altı mesai saatlerinin dayattığı, sözde rasyonel dünyanın düzene koymak istediği dilden de rahatsızdır. İç monologların sıklıkla yer aldığı anlatısında, bir dönem çalıştığı hukuk bürosunda mektupları düzeltirken deneyimlediği gibi virgüller ve sentaksla sorunlu bir ilişki yaşar.

Doris'in dilinin bir diğer dikkat çekici özelliği de, romanın tamamında içerik ve estetik anlamında etkisini gösteren görme meselesi ve dönemin en etkili yeni görsel ürünü olan sinemayla ilişkisidir. Doris günlüğünün en başında onu tecrübesiz bir genç kızın sıradan günlüğü gibi değil "film gibi yazacağını" söyler. Sadece yaşadıklarını ve hissettiklerini değil, yazma eylemi sırasında o an gördüklerini ve üzerindeki etkilerini aktarır. Bazı eleştirmenler bu uygulamayı "telgraf stili" olarak da adlandırmışlardır. Büyükşehirin hızlı temposu, yarattığı anlık imgeler ve kesitler Doris'in'in yazıyla oluşturduğu bir kaleydoskop haline gelir. Doris'in günlük yazı-

mı manifestosuna dönersek, zihninde her daim sinema olduğunu söylemek gerekir. Dış dünyayı seyretme hazzı ve sinemanın bir sanat formu olarak imgelem dünyasını büyük ölçüde şekillendirmesi, kendini bir kamera olarak konumlandırmasına yol açar. Günlüğünü okura teşhir ederken, aslında kendi senaryosunu da yazmaktadır. Karşıt duygu ve izlenimlerle, mizah ve metropolün yarattığı tedirginlikle şekillenen görme eylemi, özellikle kör komşusu için şehirden görüntüler toplar ve onu şehirde gezdirerek gördüklerini naklederken dışavurumcu sinemanın yöntemlerinden farksız bir şekilde gerçekleşir. Metropolün ışıkları ve görkeminin yanı sıra döneminin ekonomik dengesizliğinin de aynı oranda gözlemlendiği bu görsel kayıt, bir anlamda Walter Ruttmann'ın 1927 tarihli *Berlin-Die Sinfonie der Grosstadt* (Berlin-Büyükşehrin Senfonisi) adlı belgeselinden farksızdır. Ancak bu belgesel yönteminin Doris'in etrafındaki insanlara karşı yoğun bir şekilde beslediği empati duygusu ve karakter özelliği nedeniyle naif bir realizmle işlediğini belirtmek gerekir.

Metropolü aylakça arşınlarken seyrederek deneyimlemek 19. yüzyıldan itibaren, Charles Baudelaire ve Walter Benjamin'in geliştirdiği kavramla, "*flâneur*" olmakla tanımlanmıştır. *Flâneur* yazın büyükşehrin mekânlarını, toplum kesitlerini, şehrin kendine özgülüğünü yeniden yaratmaya imkân verir. Ne var ki 19. yüzyıldan bu yana *flâneur* edebiyatı büyük ölçüde şehirle olan kültürel ve estetik etkileşimlerini yazıya döken erkekler tarafından yaratılmıştır. Bunun başlıca nedeni uzun bir dönem yazılı olmayan kuralların kadını büyükşehrin kamusal alanlarından dışlamasına dayanır. Bugün dahi şehirde, bu yazılı olmayan kuralların özellikle ışıklar karanınca beliren tehlike potansiyeline karşı erkeklerden çok kadınları uyardığı söylenebilir. Bu duruma paralel olarak, *flâneur* edebiyatı üzerine yapılan çalışmalarda sıklıkla kadının yerinin olmadığı iddia edilmiştir. Meseleden doğan sorular hâlâ geçerli: Büyükşehrin kamusal alanlarında kadının gezinmesi mümkün müydü? Sadece şehirde nefes almak değil, bir *homo urbanus* (şehirli) olmak ve bunu

yazıya dökme bir kadın için söz konusu mudur? En nihayetinde *flâneuse* (kadın *flâneur*) edebiyatından bahsedilebilir mi? Irmgard Keun'u göz önünde bulundurarak son soruya kesin bir cevap verebiliriz. Özellikle *Yalancı İpek Kız*, döneminin kültürel ve tarihi dokusunu bir kadının şehri yürüyerek ve seyrederek edebiyatla aktarması konusunda önemli bir yere sahiptir. Bu *flâneuse* eylem, hem Keun'un edebiyatının renklerine bir yenisini katmış, hem edebiyat metninin incelenmeye imkân verdiği sosyal bilimler, diğer sanatlar gibi çeşitli disiplinleri gündeme getirmiş, hem de yazarının 20. yüzyıl Avrupa edebiyatının yeniden değerlendirilmesi gereken cevherlerinden biri haline gelmesine katkı sağlamıştır.

Yaz Sonu, Şehir Merkezi

Dün gece saat on iki sıralarıydı, harikulade hislerin uyandı-
ğını fark ettim içimde. Yatağa uzanmıştım – ayaklarımı yıka-
mak istiyordum ama önceki gecenin yorgunluğu vardı üzerimde. Therese'ye dedim ki, “Sokakta seninle konuşmaları-
na izin vermeyeceksin, insan kendini zapt etmeyi bilmeli.”

Aslında Kaiserhoftaki programı önceden biliyordum. Yi-
ne de içip içip sarhoş oldum – eve sağ salim nasıl geldim bil-
miyorum, zaten en büyük zaaflarımdan biri hayır diyeme-
mek. “Yarıdan sonra görüşürüz,” dedim. Ama tabii ki yap-
mayacağım böyle bir şey. O tombul tombul parmakları, sü-
rekli mönünün en üstündeki ucuz şaraptan, beş kuruşluk si-
garalardan sipariş etmesi – böyle başlanırsa bu işin sonu ne-
reye gider?

Büroda beni bir bulantı tuttu, bizim ihtiyar artık para için-
de yüzmüyor, beni kovması an meselesi. Ben de dün akşam
doğruca eve döndüm – ayaklarımı yıkamadan yatağa attım
kendimi. Boynumu da yıkamadım. Uzandım ve bütün bed-
nim uykuya daldı, bir tek gözlerim açıldı – başımın üstün-
de bembeyaz parıldıyordu ay – siyah saçlarımı ne güzel ışıl-

datıyordu şimdi, diye düşündüm. Gerçekten sevdiğim tek adamın, Hubert'in şu an beni görememesi ne yazık. Sonra Hubert'in hayali sardı etrafımı, ay ışıldıyor, yan taraftan gramofon sesi geliyordu, işte o an harikulade bir hisse kapıldım – beni önceleri de ara sıra yoklardı bu his – ama bu kadarını hiç yaşamamıştım. Bir şiir yazasım geldi, o zaman da uyak bulmak gerekecekti, ona da hiç halim yoktu. Biliyordum, özel bir şey vardı bende. Hubert de, dersinde “Gürgen Kralı”nı¹ okuyup herkesi mest ettiğim ortaokul öğretmenim Bayan Vogelsang da görmüştü bunu. İçlerinde pırıltı zerresi bulunmayan Therese'den ve bürodaki bütün kızlardan çok ama çok farklıyım ben. Üstelik annemle babam şiveli konuşarak beni utandırırken ben şivesiz konuşuyorum, ki bu çok önemli bir şey, beni bir adım öne taşıyor.

Her şeyi yazıya dökmem iyi olacak, sonuçta sıra dışı bir insanım ben. Günlük tutar gibi yazmayacağım ama – on sekiz yaşında ve formunda bir kız için komik kaçır bu. Film gibi yazmak istiyorum, çünkü hayatım böyle, daha da neler olacak kim bilir? Colleen Moore'a benziyorum ben tip olarak, saçlarına perma yaptırmış, burnunu da yukarı kaldırıp daha güzelleştirmiş haline ama. Sonradan yazdıklarımı okuduğumda her şey bir film gibi görünsün – kendimi beyazperdede görüyorum. Şu an, nam salmış omuzlarımdan askıları kaymış geceliğimle odamda oturuyorum ve bakıyorum da her şeyim birinci sınıf – sadece sol bacağımla sağ bacağımdan biraz daha kalın, o kadar. Ama çok az. Hava çok soğuk, olsun, gecelikle oturmak daha güzel – değilse mantomu giyerdim.

Virgülsüz ve gerçek bir Almancayla yazmak güzel bir değişiklik olacak benim için – büroda kullanılan o sahte dilin tam aksine. Eksik her virgül için o fasulye sırığı avukata hesap vermek zorundayım – sivilceli şey, ayrıca yüzü fermuarı

1 “Der Erlikönig”. Goethe'nin 1782 tarihli baladı – ç.n.

bozulan eskimiş sarı deri çantama benziyor – onu kibar ortamlarda taşımaya utanıyorum – aynı öyle işte yüzü. Avukatları hiç tutmam zaten – sürekli bir açgözlülükle para peşinde koşmalar, çen çen konuşmalar, içeriksiz, anlamsız... Belli etmemeye çalışıyorum, sonuçta babam işsiz, annem tiyatronun birinde çalışıyor, zamanla o iş de garantisiz hale geldi. Her neyse, fasulye sırığını anlatıyordum. Ona mektupları uzatıyor ve eksik her virgülden kışkırtıcı bir bakış atıyorum. Belanın kokusunu şimdiden alıyorum, ki hiç halim yok buna. Ama dört hafta daha bana bulaşmamasını sağlarım kesin, durmadan babamın çok sert bir adam olduğunu, akşamları doğruca eve gitmek zorunda olduğumu söylüyorum. Lakin bir erkek kudurmuşsa kudurmuştur, hiçbir bahane fayda etmez – biliyorum da konuşuyorum. Her bir eksik virgülle gelen anlamlı bakışım onu daha çok kudurtuyor. Bana kalırsa doğru düzgün bir eğitimin virgüllerle hiç alakası yok. Aramızda bir şey olduğu yok tabii. Dün bürodan da arkadaşım olan Therese'ye de dedim, "Aşk olmalı aşk, değilse ideallerimiz nerede kalır?"

Bunun üzerine Therese, onun da idealleri olduğunu söyledi, çünkü bütün ruhuyla ve kalbiyle evli bir adama bağlı, acı çekiyor, adamın tek kuruşu yok, boşanmayı da düşünmüyor ve Goslar'a taşındı – bizim kız kuruyup gittiğini unuttuyor, geçen pazar otuz sekiz yaşına girdi ama hâlâ otuzum diyor – halbuki kırkında gösteriyor – bunların hepsi de o kıfayetsiz adam yüzünden. Almayayım ben böyle idealleri. Ne hayır gelir böyle işten, hiç anlamıyorum.

Ben de kendime siyah, kalın bir defter aldım. Beyaz kâğıtları kesip kesip güvercinler yaptım, defterimin üzerine yapıştırdım. Şöyle bir giriş yazmak istiyorum: "Adım Doris, vaftiz edilmiş bir Hıristiyanım ve doğdum. 1931 yılındayız. Yarın daha çok yazarım."

Güzel bir gün geçirdim, çünkü son çalışma günü olması ve maaşımı almak insana genellikle iyi geliyor. Gerçi aldığım yüz yirmi markın –Therese yirmi mark daha fazla alıyor– yetmişini babama vermek zorundayım. Adım gibi biliyorum, bu parayı sadece içkiye yatırıyor, hâlâ işsiz ve yapacak başka hiçbir şeyi yok. Ama elli markımla derhal kendime tüylü bir şapka aldım – koyu yeşil – şimdilerde bu renk moda, birinci sınıf güzellikteki pembe tenime de pek yakıştı. Yana doğru eğik takınca çok şık duruyor – inanılmaz zarif – koyu yeşil renkte bir manto diktirmiştım zaten – belli dar, tilki kürkü var – benimle evlenmeye can atan Käsemann’dan hediye, ama ben istemedim onunla evlenmeyi. Sonuçta uzun vadede kısa ve bodur tiplerle telef olamam, hele de Käsemann² gibi isimleri varsa. O yüzden de tilkiyi kaptıktan sonra ayrıldım ondan. Gardırobum şimdi tamamdır – yoluna devam etmek isteyen, hırslı bir kız için en önemli şey de bu.

Şu anda bir kafede oturuyorum – kendime bir fincan kahve ısmarlamaya yetecek kadar param var. Severek dinlediğim bir müzik çalıyor: “Çingene Baron”³ ya da “Aida”⁴ olmalı – her neyse, önemli değil. Yan masamda bir adam bir kızla oturuyor. Kibar bir tip adam – ama çok da değil – kızın yüzü ise kaplumbağaya benziyor, o kadar genç değil artık, bir memeleri var, yüzücü kemeri sanırsın. İnsanların konuşmalarını hep dinlerim ben – ilgimi çeker oldum olası, neler öğreneceğini bilemezsin. Tabii ki haklıymışım: Yeni tanışmışlar. Adam sekiz marklık sigaralardan ısmarlıyor, başka zaman olsa dört marklıklardan içiyordur, kesin. Domuz. Adamın biri sekizliklerden ısmarlıyorsa ne türden bir niyetinin olduğunu bilirsiniz. Düzgün bir adam olsa bir hanımın ya-

2 (Alm.) Peynirci.

3 Johann Strauss’un (1825-1899) opereti– ç.n.

4 Guiseppe Verdi’nin (1813-1901) 1871 tarihli dört perdelik operası – ç.n.

nında ancak altı marklıklardan içer, uygun olan budur çünkü, abartılı değildir, daha sonra yapacağı değişiklik göze çok batmaz. Bir keresinde yaşlıca bir adam bana on marklıklardan ısmarlamıştı – ne diyeyim, adam sadistti, benden istediği şeyi şuracığa yazmaya bile utanıyordum. Ben ki en ufak bir acıya tahammül edemem, çorap bağlarım bile azıcık sıksın, canım yanar. O zamandan beri şüpheli oldum.

Ama şimdi hayretlere düştüm işte: Kaplumbağa, Camembert peyniri yiyor. Kendime şunu sormadan edemiyordum – bu kadar mı masum, yoksa istemiyor mu? Ben her şeyi ince ince düşünmeden edemeyenlerdenim. O halde düşünüyordum: Eğer bir şeyler olmasın istemiyorsa, kendini sınırlayarak, Camembert peyniri yeme yoluyla kendini sağlama alıyor demektir. Arthur Grönland’la ilk kez çıktığım zamanı hatırlıyorum. Heykel gibiydi ve bir tarzı vardı. Ama kendime dedim ki: Doris, güçlü ol – özellikle de böyle ağırlığı olan, tarz sahibi birine karşı. O sıralar bir kol saatine ihtiyacım vardı, en az üç gece kendimi bırakmamam en iyisiydi. Ama ben kendimi tanıyorum, Arthur Grönland’ın Kupferberg şarabı ısmarlayacağını da biliyorum – bir de müzik olacak! Kendimi korumak için sutyenime ve atletime tam yedi tane paslı iğne takmak zorunda kaldım. Körkütük sarhoş olmuştum – seksen çıplak vahşi kadın kadar – ama o paslı güvenlik iğnelerini unutmamıştım. Arthur Grönland beni sıkıştırıp duruyordu. Ben ise sadece, “İyi ama beyefendi ne bekliyorsunuz siz benden? Çok rica ederim. Ne zannediyorsunuz beni?” diyordum. Etkilenmişti adamakıllı. İlk başta öfkelenmişti tabii, ama sonra asil birine yakışır bir şekilde, beni takdir ettiğini söyledi – bir genç kızın çakırkeyifken bile kontrolü elden bırakmaması hoşuna gitmiş. Yüksek ahlâkıma saygı duymuşmuş.

Sade bir şekilde şunu dedim ona: “Bu benim doğamda var, Bay Grönland.”

Kapının önüne geldiğimizde elimi öptü. Sadece, “Saat kaç olmuş, yine haberim yok – saatim epeydir bozuk da,” dedim. Bana saatimi tamir ettirmem için para verirse bir kere daha hayal kırıklığına uğrayacaktım.

Ama ertesi gece Rix Diele’ye elinde küçük bir altın saatle geldi. Şaşıp kalmıştım. “Saate ihtiyacım olduğunu size düşündüren nedir? Ama benim gururumu kırıyorsunuz – katıyen kabul edemem...”

Bembeyaz kesildi, özür diledi ve saati kaldırdı. Titriyordum ve “Bu sefer çok ileri gittin Doris,” diyordum kendi kendime. Gözlerim azıcık sulanarak titreyen bir sesle, “Bay Grönland, incinmenize gönlüm razı olmaz – lütfen saati siz takar mısınız?” dedim.

Bunun üzerine bana teşekkür etti. Ben de, “Ah, lütfen,” dedim. Sonra yine sıkıştırmaya başladı ama dimdik durdum karşısında. Kapının önüne geldiğimizde, “Seni tertemiz, masum yaratık, çok üzerine gittiysem bağışla beni.”

“Sizi bağışlıyorum, Bay Grönland.”

Aslında güvenlik iğnelerime karşı içten içe, korkunç bir öfke duyuyordum. Çünkü tatlı siyah gözleri ve harika bir tarzı vardı, hem küçük altın saat de bileğimde şahane duruyordu. Ama neticede bir erkeğin iç çamaşırlarıma iliştilmiş yedi adet paslı güvenlik iğnesini görmesini istemeyecek kadar da düzgün bir insanım. Sonraları bıraktım gitti onları.

Şimdi düşünüyorum da, kendime hâkim olmayı uygun bulduğumda ben de Camembert peyniri yiyebilirim.

Adam masanın altından kaplumbağanın elini sıkıyor, yandan yandan da bana bakıyor – böyledir işte erkekler. Bizim onları onların kendilerini gördüklerinden daha iyi gördüğümüz hakkında hiçbir fikirleri yoktur. Tabii ki görebiliyorum – bu arada Ren Nehri’ndeki, motoru bilmem kaç beygir gücünde olan o şahane teknesinden bahsediyor – motorlu tek-

ne dediği olsa olsa şişme bottur. Ben duyayım diye yüksek sesle konuştuğunu fark ediyorum – sanat eseri! – ve gayet şık yeni şapka ve tilki kürklü paltomla – şimdi de güvercinli defterime yazmaya başlıyorum, çok ilgisini çekiyorum şüphesiz. Öte yandan sürüngen kız bana dostane bir bakış atıyor, böyle bakışlar beni hemen yumuşatır: Zavallı kaplumbağacık, nadiren bir şeyler bulabiliyorsun, bugün Camembert yiyorsun ama – belki yarın yiyemeyeceksin. Merak etme, ben bu şüpheli şişme bot sahibi kel kafayla aranı bozmayacak kadar edepliyim ve kadın dayanışmasından yanayım. Benim için çok küçük bir şey ama hiç çekmiyor beni, ayrıca su sporcusu ile yüzücü kemeri memeli kız birbirlerine gayet güzel yaklaşıyorlar. Hem karşı masadaki adam, fevkalade seçkin yüz hatları var ve serçe parmağında mükemmel bir pırlanta yüzük takılı, sürekli bana bakıyor. Conrad Veidt’in⁵ en meşhur zamanlarındaki haline benziyor yüzü. Genelde böylesi yüzlerin ardında aman aman bir şeyler saklı olmaz ama bana ilginç geliyorlar işte.

Uçuyorum resmen, çok heyecanlıyım. Az önce geldim eve. Yanımda çikolata dolu bir kutu – yiyorum biraz ama krem dolgululu olandan içinde fındık olup olmadığını anlamak için sadece bir ısırık alıyorum, sevmem değilse – tekrar kutuya koyuyorum, açılmamış gibi götüksünler diye – sabah anneme ve Therese’ye hediye edeceğim. Çikolatalar Conrad Veidt’tan – Armin adı – aslında bu isimden nefret ederim, bir keresinde dergilerde müşhil reklamında kullanmışlardı çünkü.

Masadan her kalkışında, “Armin, bu sabah Laxin’ini⁶ aldın mı?” diye sormadan edemiyorum kendime. Şapşal şap-

5 Alman sessiz sinema döneminin önde gelen aktörlerinden. “Dr. Caligari’nin Odası” gibi filmlerdeki rolleriyle tanınır – ç.n.

6 Müshil ilacı – ç.n.

şal gülüyorum tabii, o da, “Neden böyle katıla katıla gülüyorsun tatlım?” diye soruyor.

“Mutluluktan gülüyorum şekerim.”

Allahtan erkekler bu kadar kibirliler de, kendileriyle alay edildiğini anlamıyorlar. Soyluymuş beyefendi. O kadar da sersem değilim herhalde – içinde bulunduğumuz zamanlarda ortalıkta gerçek asilzadelerin dolandığına inanacak halim yok. Ama ne düşündüm: Hadi bir güzellik yap şuna. Onu görür görmez soylu olduğunu anladığımı söyledim. Çok yapmacıktı halbuki her hali, yine de çok heyecan verici bir akşam geçirdik, harika dans ettik, gerçekten zekice muhabbetler ettik. Böylesine kolay rastlanmıyor. Hemen beni film işine sokmak istediğini söyledi, tabii – ihtiyatlı davrandım. Bunu yapmadan duramıyorlar. Hepsinde hastalık haline gelmiş, önlerine gelen kıza film yapımcısı olduklarını ya da en azından çok fazla tanıdıkları olduğunu söylemeden edemiyorlar. Hâlâ bunlara kanan kızlar var mı gerçekten, merak ediyorum.

Ama asıl mesele bunlar değil şimdi – asıl mesele Hubert’i görmüş olmam, bir kapıya doğru gidiyordu. Tam bir yıldır yoktu ortalıkta – Allahım çok yorgunum şu an. Hubert gayet çirkin görünüyordu aslında, ben de Laxinci adama söz vermiştim sonuçta, adam sadece iş için bir süreliğine şehirdeydi. Hubert’in beni görmediğinden eminim ama yine de bir iğne batırdılar sanki bana – siyah mantosuyla arkadan görünüşü, başını yana eğişi, o sapsarı boynu – Gugukkuşu Ormanı’na yaptığımız kaçamak geldi hemen aklıma – gözleri kapalı, uzanmış. Güneş toprağı yakıyor, titriyor hava – yüzüne karıncalar koyuyorum uyurken, âşık olduğum adamlayken hiç yorulmam ben – kulaklarına karıncalar sokuyorum – Hubert’in yüzü vadisiyle şusuyla busuyla bir dağ silsilesi, uyurken komik komik burnunu buruşturuyor, ağzı yarı açık – nefesi bir bulut olup çıkıyor ağzından – bir ot sürüyo-

rum yüzüne, kıvılcıdanıyor. Gerçekten de biraz şaşşal görünüyordu, ama o uyuyan şaşşal yüzünü beni öpüşünden daha çok seviyordum – ki öpüşü de harikaydı. Sonra dudakımı kaldırıp üst dişlerimi öne çıkardığım için sincap diyordu bana – habire yapıyordum bunu, komik buluyordu çünkü, hoşuna gidiyordu. Bunu farkında olmadan yaptığımı zannediyordu – ama bir erkek neye inanıyorsa bırakın inansın.

Öyle yorgunum ki kemiklerim sızlıyor, kıyafetlerimi çıkarmasam ne güzel olur – Gustav Mooskopfla birlikteyken çok yorulunca onda kaldım – benim ev onunkine uzak kalıyordu, hem ayakkabılarımı falan çıkarmama da yardım edebilirdi – işte bu noktada erkekler hep olup biten aşk mı şehvet mi, yoksa her ikisi birden mi diye düşünür – ya da çok harikalardır, öyle bir çekicilikleri vardır ki, kadınlar karşılarında aciz kalır, çıldırırlar onlar için – halbuki bir kızın geceyi bir erkeğin evinde geçirmesi için milyon neden vardır. Ama bunların hiçbiri önemli değil. Yaşadıklarımı çabucak not edeyim de – sandalyeden kalkmaya bile halim olmadığı için kısa kesiyorum – iyi ki babetlerim ayağымda – masanın altında – dikkatli kullanmalıym onları, çünkü güderiden...

Sivilce Surat mahkemede olduğu için bürodan yazıyorum. Kızlar ne yazdığımı merak ediyorlar. Mektup, diyorum – hemen aşk mektubu olduğunu düşünüyor, saygı duyuyorlar. Therese ona verdiğim çikolataları yiyor, yeni bir macera yaşadığım için mutlu. O kadar iyi bir dost ki, evli sevgilisinden yana bahtsız olduğu için artık benim yaşadıklarım avunuyor. Şaşırma konusunda benzersiz bir yeteneği olduğu için her şeyi ona anlatmaya bayılıyorum – aslında anlatıklarım hep aynı terane – olup bitenleri ona anlatma şansım olmasaydı, bu renkli maceraları yaşama hevesim de bu denli güçlü olmazdı.

Hubert burada nerede yaşıyor acaba? – Akrobalarında mı kalıyor? Artık onu görmemek aslında en iyisi. İlişkiye baş-

ladığımda on altı yaşındaydım, ilk erkeğimdi benim, çok utangaçtı – yirmilerinin sonunda olduğu halde. İlk başta istemedi, iyiliğinden falan değil, korkaklığından, böylesi masum bir genç kıza karşı bir dolu sorumluluğunun olacağını düşündü. Bendim o masum olan. Ama tabii ki kendini korkak domuzun teki olarak görmüyordu, aksine son derece asil buluyordu, her şeyi yapar da o işi yapmazdı. Bir kızı sınırdan çıldırtmanın da o diğer işten farkı yok bence. Ben de her şeyin bir ilki olmalı dedim, ama gerçek bir deneyim olması önemliydi, e aşkımdı ona, sırlıydım. Ve yapması için onu kandırdım. Beni baştan çıkarmanın kendisi olduğunu düşünüyor, vicdanını nasıl temizleyeceği hakkında bir dolu zırvalıyordu, ama aslında bu kirli vicdana sahip olmayı istiyordu ve kendini kocaman bir adam olarak görüyordu – bir erkek böyle mi hissediyor, bırakın hissetsin, bozmamak lazım. Tam bir yıl birlikte oldum onunla, başka kimseyle görüşmedim, zaten hep Hubert'i düşündüğüm için başkalarına da hevesim yoktu. Kısacası, sadakat dedikleri şeyin ta kendisiydim. Ama sonra doktora çalışması bitti, fizik miydi neydi... Ailesinin yanına Münih'e gitti, evlenmeye niyetlendi orada – kendi çevresinden biriyle, bir profesörün kızıyla – çok meşhur adam, Einstein kadar olmasa da, hani şu pek çok gazetede fotoğraflarını gördüğümüz, ama hakkında çok da bir şey bilmediğimiz Einstein. Ne zaman o cin gibi gözleri ve süpürge saçlarıyla bir fotoğrafını görsem şunu düşünüyorum: Onu bir kafede görüyormuşum, üzerimde tilki kürklü mantom varmış, baştan ayağa şık giyinmişim, o da bana film işinde olduğunu ve önemli insanları tanıdığını söylüyormuş. Ben de ona gayet soğuk bir edayla cevabı yapıştırıyormuşum: H₂O eşittir su – Hubert'ten öğrenmiştim bunu, o da şaşırıp kalıyormuş. Neyse, Hubert'ten söz ediyordum. Hayatta iyi yerlere gelmek için paralı, mevki sahibi biriyle evlenmek istemesine itirazım yoktu, bunu her

zaman anlarım. Yine de Hubert'le birlikte o salaş evinde yediğim günü geçmiş sardalye konservesinin lezzetini, Käse-mann'la birlikte kalburüstü restoranlarda yediğim garnitürle servis edilen şıkır şnitzelin lezzetine değışmem. Bana kal-sa sardalye konservesiyle idare ederdim. Ama dedim ya, Hu-bert'in mevki edinme hevesini kabullendim bir kere. Alçak-lıkları o zaman başladı. Birincisi, doğum günümünden üç gün önce çekip gitmeye kalktı – hediye de almamıştı üstelik, öy-le alışkanlıkları zaten yoktu, sadece bir keresinde eğlence-sine, derede yüzdüreyim diye küçük plastik bir kurbağa al-mıştı. Ben ise kurbağayı bluzumun içine soktuğum yeşil ka-dife bir banta bağlayıp, uzun süre boynumda gezdirmiştim, böyle bağnazca tutkundum işte, kurbağanın bacakları boy-numa boynuma batıyordu, çok hassastır benim cildim. Öte yandan erkekler söz konusu olduğunda bir avantajdır has-sas cilt. Ama güneş yanığı konusunda değil. Böylece doğum günüme üç gün kala çekti gitti, bunu zalimlik saymayıp ne yapayım? Doğum günümde giymek üzere puantiyeli bir el-bise için para biriktirmiştim, ilk defa o gün giyecektim – ta-bii ki Hubert için. Ama ne oldu? Puantiyelerle ve Therese'yle müzikli bir lokalde bir başıma otururken buldum kendimi. Ağlarken gözyaşlarım kahveme damlıyordu, üstelik yanımda mendil olmadığı için hakiki deri eldivenlerimle burnumu silmek zorunda kalıyordum, Therese ise ağır nezleydi. Göz-yaşlarım yeni elbiseme de damlıyordu – puantiyelerin rengi atıp da o cânım somon rengi kombinimin renkleri de birbi-rine karışsaydı tam olacaktı. En azından bu olmadı. Domuz-luklarından biri buydu işte. Bir diğeri de ahlâk bekçisi kesilip nutuk çekmesiydi. Bir lokalde oturuyorduk, birden Mü-nihli kocakarısından bahsetmeye başladı. Ben sadece başımı eğiyor, içimden kendi kendimi ikna etmeye uğraşiyor, şöy-le diyordum: Sonuçta onun da haklı sebepleri var, ama yal-nızca seni seviyor.